

NR.3 MAJ

Ströms Hembygdsförening

1992

Kära medlem!

Här kommer nu nummer 3 av "Blandat från Vattudalen", vårnumret, och våren har efterträtt den vinter, som inte blev någon riktig vinter. Den kalla nordvästan har infunnit sig i vanlig ordning tillsammans med övriga budbärare om en kommande sommar, våra små vänner flyttfåglarna av alla de slag, hästhovar, krokus och blommande sälj och videkvistar.

Vi hälsar nya medarbetare välkomna i bladet, Märta Bergström i Stamssele, Birgit Löfvander på Öhn, Ingvar Rislund i Skövde, född i Äspnäs och en av byggarna av den båt, som tilldelades segraren i kapprodden vid Hembygdsgårdens invigning 1957 samt vår provinsialläkare Bertil Wikström. Johan Mattsson fortsätter sin i förra numret påbörjade artikelserie om kyrkor och kyrkklockor i Ströms kontrakt med Frostvikens församling.

Del två av Petrus Nordfors levnadsöden finner vi också i skriften och nya namnförslag på medlemsbladet har anlänt till redaktionen. Märta Bergström föreslår Asplövet eller Aspbladet p.g.a. Hembygdsgårdens läge på Aspudden. Dessutom kan hon tänka sig namnen Kontakten, Ventilen och Signalen. Ingvar Rislund vill ha namnet Ristaren, ett namn som han menar har anknytning till våra förfäder genom de inristningar i trä och sten, meddelanden av olika slag, de lämnat sina efterkommande. Kom gärna med ytterligare bra förslag, innan det blir dags för folkomröstning!

Så önskar vi alla medlemmar och läsare en lång och skön sommar!

Redaktörerna.

KALLELSE

Härmed kallas Du till Ströms Hembygdsförenings årsmöte i Storstugan torsdagen den 21 maj 1992, Kl. 19.00.

Årsmötesförhandlingar, underhållning och kaffe. Varmt Välkomna!

Styrelsen.

JÄTTEN JORM.

Den 26 september 1974 invigdes betongjätten på Hembygdsgården av författaren Beppe Wolgers och filmtecknaren Per Åhlin. På kvällen gick världspremiären på filmen "Dunderklumpen" av stapeln på Sagabiografen här i Strömsund. Så här beskriver de Jätten Jorm: "Han är hög som ett fjäll. Han har granskog som hår. Han har en stuga på näsan. Ibland tar han ett moln som hatt. Han går över jorden och tycker att världen är vacker. Ibland ligger han och sover och drömmer. Då ser man inte att det är Jorm. Då ser han ut som en bit av Jämtland."

Snart nog blev jätten en rikskändis. Tusentals är de barn och vuxna som under årens lopp från alla håll fotograferat och filmat den, som har kalppat och sparkat och klängt på den. Men ingenting kan få honom ur balans. I ensamt majestät står han orubbligt på sin plats och låter oss människovarelser känna vår litenhet och förgänglighet.

Det var fritidsnämnden i Strömsund som beställde Jätten Jorm av tillverkaren Strömsunds Cementvarufabrik. Som betongarbete betraktat är statyn unik, ty den är produkten av en svår och avancerad tillverkningsteknik. Här är det minsann inte fråga om serietillverkning.

Jätten väger c.a 25 ton och är ihopfogad av en meter höga betongskivor, som lyfts på plats av en stor mobilkran. Statyn är ihålig för att vikten på skivorna skulle nedbringas. Skivornas storlek anpassades f.ö. till storleken på fabriken's portöppningar. Hade portarna varit större, skulle Jätten Jorm kanske ha varit av ännu större format. Men de flesta av oss tycker nog att den är tillräckligt stor och imponerande där den står som blickfång för alla som kommer farande över Strömsundsbron .

STRÖMSUND

STRÖMS HEMBYGDSGÅRD

Vår hembygdsgård är en oas
när ro och vila man vill ha
att slå sig ner och koppla av
känns jätteskönt och bra
man ser naturen runt omkring
och tänker nog så här -
vad gränslös rik man ändå är
på många vackra ting

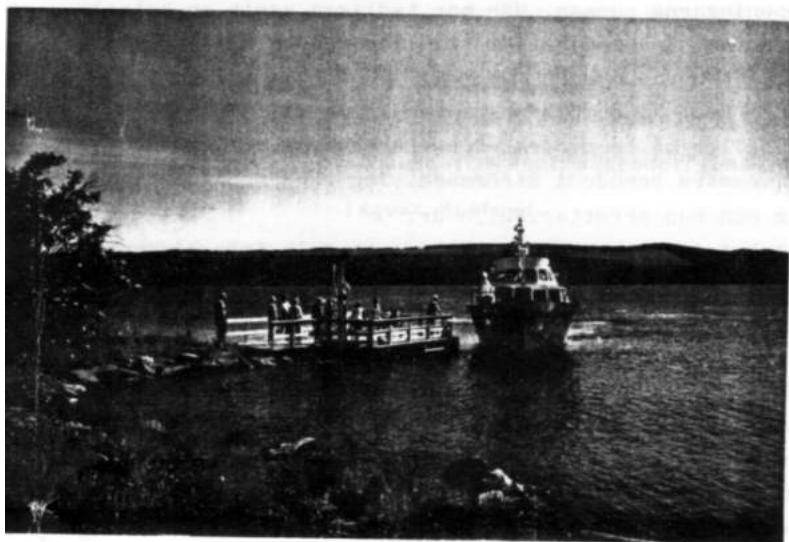
Den gamla fäbodstugan
oss minner om den tid
då bjällerklång och lockrop
ljöd ifrån skog och lid
då messmörskitteln hängde
över elden på sin krok
allt känns så ömt bevarat
i minnets stora bok

Från bakstugan på gården
en härlig doft oss når
där inne man arbetar
febrilt så det förlår
det kavlas och det rullas
så mjölet yr och far
så fint att tunnbrödsbaket
här har fått leva kvar

När magen börjar knorra
man in på Tomten går
där serveras utsökt kaka
till kaffe med påtår
men vill man äta "mjukstut"
så går det också bra
då Ingrid Nilsson brukar
en prima service ha

Så mycket sevärt finnes
på Ströms Hembygdsgård
så låt oss alla hjälpas åt
att ge den ans och vård
Med all vår kraft och energi
ska den bäst i Jämtland bli!

Märta Bergström

"U Vattudalen angör
Gärtnäs-bryggan, Ströms
Vattudal - "den märkeli-
gaste dæld i riket" enl.
Abr Hulpfers 1775

(Nordg:AV:bruk om hörnet)

Hälsningar Stig Lande

LAPPNÄSET.

Lappnäset, ett namn likaväl som andra! Den plats som är ens hembygd blir något alldagligt och hemvant. Ett namn betyder ingenting.

Först när avståndet ökar börjar olika saker att bearbetas. Intresset för ortens etymologi ökar och deras ursprung och härledning ifrågasätts.

Den 16 juni 1989 besöktes Lappnäset, ingen större utflykt, utan bara att det ligger alldeles för nära!

Hörde redan som liten att lapparna stannade för där, vid sina färder till och från sina respektive sommar- och vintervisten. Numera är samer det vedertagna, men i denna berättelse kommer beteckningen lappar att användas. Lappnäset är en udde, belägen söder om Espnäsången.

Min sommargranne, Eriksson, vid Olséns, har sett att det finns lämningar av en murkonstruktion vid Lappnäset.

Väl nere vid den av stenar och mossor täckta, och av tallskog beväxna marken på Lappnäset, upptäcks till sist en stor ringformad vall. Den är cirkelrund och har en diameter på 8,5 m.

Intill finns en murkonstruktion, delvis raserad. -Har möjligen lapparna lagat sin mat där? blir min första tanke.

Den stora cirkeln tycks ha utgjort en grund för lapparnas enormt stora kåta, där jord, möjligen, skottats mot väggarna.

Mitt intresse står just nu på sin höjdpunkt! Är möjligen detta en staloboplatz? Fjällforskaren Rolf Kjellström har uppmärksammat stora runda, något ovala, boplatser, från norr och ända ner till Frostviken, så kallade staloboplatser, eventuellt från Vikingatiden. Kan denna vara en sådan?

Här måste undersökas! Med en liten spade görs några försiktiga grävningar i vallen. Strax kommer fram kol.

Med ens rasar förhoppningarna samman. Här har tydligen varit en kolmila, men för mycket längesedan. I varje fall måste lapparna ha hållit till här någonstans, men troligen närmare sjön.

Nu finns inte så många kvar av de äldre som kan känna till något från gamla tider. Min tanke faller på en av dem -Jöns Persson, f.d. hemmansägare i Espnäs, född 1898, numera boende i Strömsund. Jag tänker besöka honom. Jöns känner igen mig och han berättar följande:

Han känner inte till kolningsplatsen, men antar att folk från gården Nässet (Espnäs 31) någon tid i seklets början bedrivit kolning där.

Jöns berättar att i slutet av 1800- och början av 1900-talet bodde lappar där hela vintrarna. När Jöns var liten, kom två lappkvinnor hem till dem och ville få mat. Hans mor, Elin, gav dem brödkakor och smör.

Kvinnorna var klädda i långa renskinskappor, vilka gick ända ner till fötterna. Deras kappor var stora och vida. Nedtill fanns en krans av svart lapphundsskinn, som en bård runtomkring.

En gång när Jöns moder besökte platsen, höll en av gummorna på att bada ett barn. Nere på sjön var en vak upphuggen, där doppades barnet ner och

tvättades i det iskalla vattnet, under förfärliga skrik. Efteråt stoppades barnet ner i en skoformad säck eller påse, ett slags fodral.

I senare tider bodde lapparna där endast under färderna till- och från fjällen, viltet och vår. Färderna till kusten företogs när sjöarnas isar bar.

Själv minns jag hur flera tusen renar drog fram i stor klunga. Skällande svarta hundar höll dem samman, allt under det att männen lät höra sina lockrop och maningar, där de snabbt och monotont färdades på sina skidor. Äldre och barn åkte i sina kjerisar, som vi sa. Det är den lapska benämningen på ackjorna. Ackja är däremot en finsk benämning.

Knäppandet från de tusentals klövarna och renarnas korta stötvisa stönanden, var alltid något som vi barn tyckte var spännande att uppleva.

Jöns Persson var en minnesgod berättare. Jöns avled våren 1990.

För att ytterligare ge en bild av det förgångna har jag skrivit en liten dikt från barndomens upplevelser

Ingvar Rislund.

Vindilar sveper kring strandens stenar,

på snötäckt is en stönande hop renar.

Vant glider mannen rytmiskt framför

taktfast hans lockrop i vinden dör.

Drivna av fjällens lockande drömmar

bland tusende klövar snövattnet strömmar.

Tidlös är bilden som ögat oss ger,

till forntida ögonblick bakåt vi ser.

Med korta manande skall av hunden.

hålls massan samman fast ingen är bunden.

Mot kvällshimlens rodnande aftonskimmer,

nu endast minnet skeendet förnimmer.

Ingvar Rislund.

Gamla hus berättar.

Vid Storgatan här i Strömsund, mitt emot kommunhuset, låg fram till senhösten 1991 tre gamla byggnader, som sträcker sig både här och i förslingringen i det lönsta hade hoppats få se kvar som en restaurerad återstod av det vackra sekelskiftessamhälle Strömsund en gång var. Då Storgatan var den stora affärsgatan med många butiker av skilda slag, kafféer, frisersalonger, bankkontor och ett och annat hotell. Men tyvärr. En mörk höstnatt kom gränsöpparna, och när morgonen grydde var stora byggar med diverse bränsle det enda som återstod.

Med hjälp av fotona nedan skall vi nu påminna oss något om de verksamheter, som bedrivits i de försvunna husen.

Byggnaden närmast Berglunds sportaffär uppfördes av Daniel Nordfors 1880, och i den etablerade han den uppskattade bokhandel, som 1906 annonserade i ortspressen "D. Nordfors, Bok-, Pappers-, Galanteri- och Cigarrhandel." Redan 1920 innehades affären av fräknarna Anna och Karin Ring, som med hjälp av brodern Ulrik i många år drev affären. Många är de skolelever som där, före de fria skolmaterielens tid, inhandlade sina blyertspennor, skriv- och räkneböcker och alla sina läroböcker. Bokhandeln var relativt välsorterad och hade status som A-bokhandel.

Vid slutet av 1950-talet kom den i nya händer. Efter ett kort innehav av Ulla Dammander-Dufberg överläts den på Hoofs Pappershandel och flyttades efter några år till annan lokal, och snart var bokhandeln saga all. Fastigheten köptes 1964 av Sture Saltins Elektriska, som där inrättade butik och kontor. Företaget övertogs av Asea 1983 med Saltin som chef. 1986 flyttade man till dagens lokaler, och kommunen övertog fastigheten, som synbarligen inte mårde väl av övergivenheten.

Nästa hus, den långa byggnaden, var ursprungligen två små envåningshus, som båda före 1920 utökades med en övre våning vardera. Smutten mellan de separata byggnaderna fanns kvar men täcktes av den gemensamma brödfördringen. I den nedre halvan hade Stina Nilsson från Åren före 1920 och i många år sitt Lilla Konditoriet. Det övergick i slutet av 1930-talet av Anna Wiklund och Gun Holmberg. Den senare tog tillsammans med maken Lasse över verksamheten, som de 1946 överlämnade till Vera och Helge Abrahamsson. De höll kafféet i gång ända till 1975, då de stängde serveringen för allmänheten och lät kafféet endast tjänstgöras som förfriskningslokal för kommunkontorets anställda. År 1951 köpte Abrahamssons f.ö. sin halva av huset och bodde där på övre planet ända in i det sista.

Den övre halvan av de sammanbyggda husen inköptes före sekelskiftet av Johan Robert Scherman från Stockholm. Han kom hit upp "med bara en rakkniv och rakborste på fickan" och öppnade rakstuga i ett litet hus bredvid Mårténs. Han gifte sig 1898 med Ingeborg Jämsdöter från Vågdalen och tycks i samband därmed ha köpt sin fastighet, som förutom nyss nämnda byggnad också omfattade den lilla vitrappade stugan strax intill, riven i början av 1980, samt inne på gården ett litet hus, där han inrättade tryckeriet, samt ett stall.

Scherman var en driftig man. Nu flyttades rakstugan-frisersalongen hit till huvudbyggnaden, och 1898 startade han tryckeriet, det tryckeri som 1917 blev Schermans Tryckeri AB med honom själv som direktör. I mitten av 1920-talet arrenderade Eric Wallin och E.C. Appelkvist företaget, som nu fick namnet Strömsunds-Tryckeriet. Sixten Fjällgren, hitflyttad från Backe, arrenderade det i sin tur redan 1928 och döpte det till Jämtlands-Tryckeriet. I början av 1930-talet övertog han det definitivt och fortsatte i Schermans tryckerilokaler. Brorsonen Sune med fru Ingalisa blev för rätt många år sedan ägare till tryckeriet, som sedan 1950 befinner sig i lokaler på Vallgatan. År 1985, efter femtio-sju år i branschen, sålde makarna Fjällgren rörelsen till Karlssons Tryckeri i Sollefteå, som fortsätter i Strömsund under det gamla firmanamnet.

Men tillbaka till J.R. Scherman. Han utvidgade ytterligare sin affärsverksamhet genom att öppna en cigarrhandel, som en tid fanns i Lundholms affärshus. Den övertogs för 40 år sedan av Göran Hansson, och Strömsunds Cigarraffär lever ju fortfarande kvar i höghönskelig välmåga, nu med Lillemor Persson som ägare.

Omkring 1925 öppnade Scherman i lokalerna bredvid frisersalongen en sjukvårdsaffär, som han 1936 avyttrade till Anna Sundelin från Tåsjö. Hon i sin tur överlät rörelsen, Annas sjukvårdsaffär, på Ester Sunding i mitten av 1940. År 1946 var det dags igen för ägarbyte, och Riséns i Vilhelmina trädde till. Affären flyttades 1957 ner till HSB-byggnaden längre ner på Storgatan och fick nu namnet Risens Färghandel. I dag är namnet Sjödens Färg och Parfym, sedan Bertil Risén för ett par år sedan lämnat över till ny ägare.

Schermans 1936 påbörjade avveckling av sin verksamhet fortsatte med frisersalongens överlåtelse på Carl Hofverberg, anställd hos Scherman sedan 1913 först som tryckare och sedan som frisör. Salongen har sedan innehafts av sonen Carl-Gösta Hofverberg, John-Assar Persson och till sist av Sten Hellzén och har upphört. I de ledigblivna lokalerna efter hårklipparna inflyttade Sven-Ivar Henrikeson med sin Fastighetsbyrå, och han blev kvar till rivningen.

Urmakaren Sixten Cehlander flyttade 1957 sin urmakerirörelse in i utrymmen efter sjukvårdsaffären. Han hade redan 1952 köpt fastigheten av fru Scherman och då med urmakeriet, som han övertagit efter Nikolaus Nilsson, slagit sig ner i den lilla, gulvittrappade tvåvåningsbyggnaden intill frisersalongen, troligen Strömsunds äldsta hus. Enligt Sixten Cehlander var det en kyrkstuga från gamla kyrkans tid, kanske t.o.m. en 1300-talstuga, och man frågar sig varför en sådan klenod inte blev bevarad åt eftervärlden.

I den lilla kyrkstugan bodde familjen Scherman en tid på 1930-talet, och de hade då kök och "salongen" på nedre botten och sovrummen på den övre. Snickaren Daniel Jönsson med fru bodde senare i huset och hade bostaden i övervåningen och en liten verkstad i den nedre, där han bl.a. utförde tavelinramningar. I mitten av 1970 kom byggnaden åter till användning, nu som antikaffär med Mårten Karlsson som innehavare.

Arne Rosenberg

Schermans fastighet på 1890-talet.

Schermans fastighet, Lilla Konditoriet
och Nordfors Bokhandel 1924.

Samma fastigheter 1991.

KYRKÖBYGGNADERNA OCH DESS KLOCKOR I FROSTVIKENS FÖRSAMLING.

Av de församlingar som ingår i Ströms kontrakt är Frostviken med sina 42 kvadratmil den till ytvidden största. Antalet församlingsbor är knappt 1400. Frostvikens församling bildar sedan 1861 eget pastorat efter att åren 1741-1861 tillhört Föllinge och ännu tidigare Lits pastorat. Under 1300-talet hörde Frostviken till Ströms Capellförsamling och benämndes Ströms lappmark. De första invånarna var samer, men från mitten av 1700-talet kom nybyggare från Norge och från Alanäs och Ströms socknar och bosatte sig där, byggde och uppodlade den bördiga marken.

Frostviken har fyra kyrkobyggnader: Gäddede kyrka, Vikens, Ankarede och Sjoutnäsets kapell. Vikens kapell är församlingens äldsta kyrkobyggnad. Byggmästaren var Enar Persson från Jorm. För finansieringen svarade han och tolv andra nybyggare, samtliga härstammande från Norge. Kapellet invigdes 1794. Allt målningsarbete, såväl in- som utvändigt liksom målning av predikstol och altartavla har utförts av Jöns Asplund från Äspnäs.

I tornet hänger två klockor, stor- och lillklockan. Den förras text är följande: "Genom / Högb. Kongl. Direktionens öfver Eccles: Värket i Lappmarken / samt Max Verner Consistori i Hernösand / utmärkta Höga Vålgörande medelst collekters insamlande är denna klocka skänkt till Frostvikens kapell," och på klockans andra sida: "Denna församlings nu ömt saknade Herdes/ Herr Kyrkoherden Erik Ångmans/ nitfulla omsorg / har ej ringa härvid bidragit / Guten 1795 i Sundsvall af /Carl Jac. Linderberg".

Lillklockans text lyder: "Uppå Kon. Gustav IV Adolfs IX regeringsår / Då Carl Gust. Nordin Blef stiftets Biskop / och Joh. Ax. Huss var församlingens Pastor / blev Gud i till ära och Frostvikens förs. till heder och tjänst denna klocka guten år 1805 af Es. Linderberg i Sundsvall.", och på dess andra sida står: "Böjer eder öron hit och kommer till mig / hörer så får eder själ lefva. Es. 55 v.3."

Ankarede som ligger vid Ankarälvens utlopp i Stora Blåsjön, har sedan länge varit en samlingsplats för samer och befolkning i närliggande byar. Hur länge där funnits en kyrkobyggnad vet man ej, men man vet att en begravningsplats invigdes 1820 och att nuvarande kapell uppfördes 1895. Tidigare fanns där ett mindre kapell, enl. sägen uppfört omkring 1785.

Texten på storklockan lyder: "Hela världen fröjdes Herran, tidigt och av hjärtans grund. Kommer ifrån orter fjärran, I som stån i hans förbund. Kyrkoherde i Frostviken var Johan Söderholm och komminister Olov Jonsson. Gjuten av Gösta Bergholtz i Sigtuna 1954."

På lilla klockan står följande: "Grafstället, Ankarede, Du död hvar är din udd? Du graf hvar är din seger? Gjuten i Sundsvall af Pehr Linderberg år 1825. Pastor C.A. Rothoff."

Kapellet renoverades åren 1954-55. Sevärdheter är de lampetter, ljusstakar och den ljuskrona som tillverkats och skänkts till kapellet av hedersdoktorn, läraren, författaren, konstsmiden m.m. Levi Johansson, f.ö. uppvuxen i Raukasjö i Frostviken och begravd i Ankarede.

Kolonisationen av Frostviken gick betydligt snabbare än man hade tänkt sig, ty befolkningsökningen var i slutet av 1700-talet kraftig. Omkring 1830 hade församlingen omkring 600 invånare, och de överordnade myndigheterna förordade Gäddede som platsen för en ny kyrka. Kyrkan invigdes 1839, och ovan dess portal kan man läsa: "År 1839 d. 24 juni då Karl XIV Johan var Sveriges konung, invigdes denna kyrka, Gud till ära och församlingen till uppbyggelse."

De två klockorna i tornet har följande texter: Storklockan: "Gud till ära och Frostvikens församling till nytta är denna klocka gjuten af N.P. Linderberg i Sundsvall år 1883 medan A.F. Winnberg var kyrkoherde och D. Sundberg samt M. Sjöblom kyrkvårdar." och på dess andra sida: "Kommer låter oss gå upp till Herrans berg och till Jacobs Guds hus, att åtnä lära oss sina vägar och vi må vandra på hans stigar. Micha: 4 kap. 2." Lillklockan: "Under konung Oscar II:s regeringstid, medan J. Eriksson var landshövding, blef på Frostvikens kommuns bekostnad denna klocka gjuten år 1885 af N.P. Linderberg i Sundsvall." Andra sidan: "Anden och bruden säga: Kom och den det hörer, han säge: Kom: och den det tröstar, han komme: Och den det vill han tage lifsens watten för intet. Ja, jag kommer snart: Amen, Ja, kom Herre Jesus. Uppb.B: 22, 17.20."

Sjoutnäsets kapell ligger vid Storsjoutens norra ända c:a en mil väster om byn Inviken. Kapellet är det yngsta av kyrkobyggnaderna i Frostviken och invigdes år 1919. Tidigare fanns på samma plats ett kapell uppfört på 1860-talet. Begravningsplatsen invid kapellet kom till 1845, och då hölls antagligen gudstjänsterna i det fria.

I tornet hänger en ensam klocka, och den har inskriptionen: "Gjuten av Gösta Bergholtz klockgjuteri i Sigtuna 1954. Kyrkoherde i Frostviken var Johan Söderholm, komminister var Olof Johansson." På klockans andra sida kan man läsa följande text: "Kommer för Herren med tacksamhet, gamla och unga kommer med fröjd att vår Fader lovsjunga."

En gång varje år, i juli månad, hålles en mycket välbesökt gudstjänst i Sjoutnäsets kapell.

I snart tvåhundra år har Frostvikens äldsta kyrkklockor, de i Vikens kapell låtit sin malmklang ljuda över skogar, sjöar och fjäll och kommer, hoppas vi, att tillsammans med församlingens övriga klockor i många år ännu kalla till andakt och kyrkofrid. En bygds kyrkklockor, dessa unika kulturskatter, är verkligen värda all uppskattning och uppmärksamhet.

Johan Mattsson

Källor: Levi Johanssons artiklar i Jämten.
Egna uppteckningar.

VÅRKÄNNING.

Pohlman serverar en ganska kall natt, svag vind och klart för i mor-
gon.

Med andra ord: Jag jobbar förmiddag och åker ut på Vattudalen efter
lunch.

Och så får det bli! 'a Sally med ögat, 'n Erik med såret på tungan,
'a Eva med eksemet och några till.

Hem till Anna-Maria, Tolvslaget, Dagens dikt och musiken. Vi brukar
gissa kompositören. Ungefär 1-2 ggr. i veckan, gissar vi rätt. Varm bul-
jong, en smörgås. Fyller på russinpåsen - och i väg på skidorna.

Blixtföre! Jag siktar på Grannäset. Anna-Maria mot scoutstugan!
Nära stranden ganska knöligt av scooterspår. Några tanter med spark.

Redan framme vid Sommaräset och Hammaren nästa! Ute på Tjärnnäset
sågar någon ved. Det är 'n Artur.

Det drar en svag nordväst mot högra kinden medan solen värmer den
vänstra, när jag rundar längs Penningholmen. Tvärs över Tjärnviken till
Oxjöhornet och där svänger jag vänster och får solen i ansiktet.

Varför alltid motsols? Renar, travhästar, 1500-meterslöpare, racer-
förare, lågtryck. Alltid motsols! Åker vänsterhänta medsols? Hur gör vän-
sterbenta renar?

Jag stannar och tar en näve russin och vinkar åt 'a Viola och 'n Ev-
ert.

Full fart upp mot Annenäs och Russholmen. Jag noterar att Dynglass-
grynnan ligger exakt där den ska ligga och att den på pricken ser ut som
ja --- ett dynglass.

Det kan vara lurt vid Hästnäset och jag genar över Kao och Puttes
tomt och får syn på södra brofästet.

Nu vet nog alla att jag åker skidor runt ön Öhn.

Det trogna Sångsvanparet gör en sväng enkomst för mej och landar ele-
gant i vaken vid bron.

Den gula postbussen är artig och ger mej företräde över landsvägen.
Ut på isen igen och väljer Mjösenösundet som nu är ett enda vitt isdike
på grund av lågvatten. Sen blir det lurt igen och jag måste fråga 'n Axel
som håller på att samla i hop till en majbrasa. Han vet hur jag ska över
utan att drunkna vid Trollön. - "Det är bäst att du siktar på TV-masten
och ser upp för svarta hål!"

Jo då! Jag kom hem. Anna-Maria har fått 14 nya fräknar.

Endera dagen kommer vi att se Tofsvipan djupt i ögonen, vilket är
signalen till att ställa bort skidorna för den här vintern. Vår fåglarna
övertar.

Bertil Wikström.

EN FÖRSVUNNEN GÅRD.

Jöns-Axel blev den siste. Jöns-Axel Strömgren, född den 18 augusti 1888, död den 20 mars 1967. Före honom, men säkerligen inte i samma hus, men på samma mark, hans föräldrar och syskon. Redan år 1869 förvärvade fadern, Erik Ersson-Strömgren, Öhnetorp nr.1 som bestod av 40 rev². Av det torpet år 1908, 32 rev², som sonen Jöns-Axel då, fram till sin död, kom att bruka. (1 rev² = 900 m².)

Fadern var skräddare, Modern Sara Brita Höglund, prästdotter från Frostviken. I äktenskapet föddes åtta barn, varav sonen Jöns-Axel var den näst yngste i barnaskaran. Fyra av barnen flyttade i unga år till Amerika där de stannade livet ut. Även Jöns-Axel flyttade, men blev endast kvar där i cirka fem års tid innan han återvände till hemlandet igen. (Det påstods att många unga män som ville slippa att göra sin värnplikt istället valde att resa "over-there" för en tid.)

Sedan Jöns-Axel övertagit sin hemgård så odlade han själv, på 10- och 20-talet, med hjälp av spett, flåhacka och träskottkärra, upp all mark. All sten han fick upp, och det måste ha varit mängder, kärrades och lades upp i den stenmur vilken på två och en halv sidor omgärdade hans ägor. Vilket enormt arbete!

Dessutom samlades massor av sten på ett röse där såsmåningom en hölada sattes upp. Det berättas om hur han en gång gått bet på en stor sten där enda möjligheten blev att gräva en nog stor och nog djup grop istället, för att i denna grop sedan baxa ner stenen.

Skolbarnen på Tjärnnäset, på väg hem ifrån skolan, stannade till för att se på, då de plötsligt märkte att den stora stenen rörde på sig, på väg att falla ner i gropen där Jöns-Axel befann sig. Ropade åt honom, som med nöd och näppe, hann kasta sig undan. Tala om änglavakt!

Då jag genom mitt giftermål år 1945, kom att bosätta mig på Sve-gården i Öhn, fick jag tillfälle att så smått lära känna Jöns-Axel. Det blev dock aldrig någon djupare bekantskap, ty Jöns-Axel släppte inte så många in på livet. Undantag fanns dock. Som fam. Oskarsson, där han hämtade sin mjölk, hos Karl i Svean eller någon annan av hans få förtrogna i byn. Då uppstod livliga diskussioner där Jöns-Axel utvecklade de mest fantastiska teorier! Teorier som berörde hela världsaltet.

Till oss i Sve-gården kom han då det gällde att låna något, eller för att prata bort en stund med Karl. Oftast rörde det sig om lån av häst och redskap inför vårbruk och vedkörning. Han odlade både korn och havre och satte potatis. Naturligtvis blev det i liten omfattning, väl bara till husbehov! Det berättas att han för till kvarn för att få malet, ty han bakade själv sitt bröd. Slåttern gjordes med liens hjälp, som hanterades med den äran. Sen bar han upp det fina gräset och hässjade det. Små nätta hässjor stod i rad på de små tegarna. Självväxt, med mycket blommor och blader, passande alla de "små-fi" som då fanns i varje gård. Höet var troligen hans förnämsta inkomstkälla. Som han skulle klara sig med. En gång fick han hela 300:- för höet och det påstod han kunna klara sig på under ett helt år! Men han gjorde även andra affärer. Plockade bär, köpte upp ägg och smör som han sedan sålde till "de fina fruarna" i Strömsund. Med bättre eller sämre framgång. Som den gången han försökte sälja lingon, plockade direkt i rockfickan. Att det inte blev någon större framgång kan man nog förstå!

Jöns-Axel bodde i ett litet hus, ljusblått i färgen, sedan gulgrått. Ett hus som bestod av två rum, varav endast det ena kom till användning. Tillsammans med Hans Eriksson på Näsvisen lät han bygga upp det. Hans mor som levde då, bodde då högst primitivt tillsammans med sonen i ett skjutstrax intill. I rummet, som också var kök, fanns förutom vedspisen endast det nödvändigaste i möbelslag. Dock fanns två i detta sammanhang ganska ovanliga tingestar. En symaskin och en vevgrammofon.

Av fadern som ju var skräddare hade Jöns-Axel förmodligen lärt sig att sy. Han kunde utan större möda både lappa och laga. Även göra gamla byxor som nya genom att låta byxbenen "byta sida", så att de slitna knäna hamnade på byxans baksida! Så genialt om man tänker efter.

Vevgrammofonen kom väl till pass, då byns ungdomar om kvällarna samlades hos Jöns-Axel. Då spelades gamla stenkakor av hjärtans lust. Det pratades och det skrattades och husets herre, som var synnerligen svag för vackra flickor, sken i kapp med solen.

Jöns-Axel använde i alla år cykeln som sitt fortskaffningsmedel. (Vintertid sparken). På cykel kunde han göra långa turer. Augusta Persson berättade nyss för mig att hon tidigt en morgon stött på honom i Östersund. Dit hade han cyklat för att, som han sade, se på en gård. Säkert var det varken första eller sista gången han på cykel begivit sig så många mil bort. Över tio mil från Öhn och sen tillbaka igen!

Jöns-Axel kom med tiden att betraktas som något av ett original, genom sitt sätt att vara och leva. En levnadskonstnär i ordets vidaste bemärkelse, var han. Av somliga nog betraktad som aningen underlig, av andra respekterad för sina åsikter. Så är det ju förresten för oss alla.

Jöns-Axel var livet igenom rädd för myndigheter. Han skrev t.e.x. aldrig under sin självdeklaration utan fäste med en knappål fast en lapp med sitt namn på. Inga kvitton skrev han på vilket sånär orsakat honom förlust på ett lass ved han sålt och kört fram till köparen. Pensionen vägrade han att lösa ut. Man hoppas ju att alla sådana problem kunde lösas och Jöns-Axel få de pengar han så väl behövde och gjort rätt för.

Några och tjugo år har gått sedan Jöns-Axel Strömgren lämnade detta jordelivet. Där hans hus låg finns inget hus längre. Det är sålt, nedmonterat och uppsatt i en annan by. Bredkälen. Och de små tegarna är inte längre fyllda av doftande gräs med blommor och blader uti. Där är nu en hel skog av lövträd, asp, björk och vide. Ett och annat barrträd har också hittat vägen dit.

Men, den breda, med mycken möda, lagda stenmuren, den finns kvar. Finns kvar som ett bevis på hur en envis och trågen man byggde upp sitt livs verk! Sakerligen i svett och möda. Men också i en inre förnöjsamhet över att ha klarat det.

Nyfiken, ja visst, envis och misstänksam, ja visst. Men en sann optimist. En man som ville klara sig själv, och gjorde det! Så minns jag min granne Jöns-Axel Strömgren.

Birgit Löfvander, Sve-gården, Öhn.

Jöns-Axel Strömgrens lilla hus på Öhn.

VÄGDALSSPOJKEN SOM BLEV PRÄST OCH PROFESSOR
Del två av Petrus Nordfors levnadsberättelse.

Då en gång min farbror, Mikael Öberg (som jag tror en tid var kolportör i F.Stiftelsens tjänst) kom med en låda böcker bad jag min moder att få köpa en liten bok "I fjerran" beskrifning över Asien, men hon afböjde det. Hon såg också med oro min växande åtrå att få studera och tyckte att jag alltför ofta glömde mig kvar vid mina böcker, då jag borde arbeta. Jag såg åter på boken och fann deri några illustrationer och en karta öfver Asien, den första karta jag sett, då blef mig frästelsen för stark, jag påminde min moder att prästen vid sista husförhöret hade sagt att vi äfven borde lära oss att läsa "latin" och att jag förut ej hade någon bok på latin. Denna bok var första medlet att hos mig tända ett slags obestämd längtan att få gå ut som missionär till Indien, och likväl föll det mig aldrig in att på fullt allvar inbilla mig att jag skulle duga till en så hög kallelse.

Den tid jag "läste för prästen" var för mig en olycklig tid. På grund av socknens vidsträkteth måste läsbarne vecktals bo i "kyrkstugorna" och utom ett par timmars läsning i sockenstugan var ungdomen sysselsatt med tidsfördrif och upptåg. Så blyg och tillbakadragen jag än var började jag allt mer komma med i svängen. Religionsundervisningen gjorde ej på oss det minsta intryck: den meddelades utan förmåga och utan det minsta intresse eller allvar. Jag visste att jag gick ovärdig till Herrans nattvard, och detta medvetande blef mig omsider allt för tungt. Men hvad tjenade kamp och föresatser till? Jag förnam ingen kraft att motstå frestelserna, jag kände att jag ej kunde lita på mig sjelf.

Jag användes ofta för att valla boskapen, ty på grund af min späda kroppsbyggnad ansågs jag icke nog stark för de tyngre sysslorna, och denna sysselsättning var jag glad åt, ty jag fick då mer tid till läsning.

En vacker septembermorgon 1861 såg jag med tillfredsställelse att boskapen vände sina steg mot öster, der trakten på tre sidor var omsluten af sjöar och forsar och att vaktandet vore lätt; snart klef jag upp på ett högt klippblock för att lättare ha utsigt öfver boskapens rörelser. Ur min näfversäck, som jag bar på ryggen, tog jag fram mina böcker och började med Newman Walls flere gånger förut genomlästa skrifter; "Kom till Jesus!" På den ena sidan hade jag höga lodräta bergväggar, på den andra den klara och bergomslutna Fångsjön, öfver hvars lätt krusade yta, den uppgående solen kastade ett bredt silfverband; och dess klara vatten störtade utför den skummande forsen, som i fjerran hördes som ett mäktigt underjordiskt dån. Det var en härlig morgon, och Gud syntes så stor och så nära. Min läsning blef snart en väldig predikan, som skallade mot bergväggarna; men hastigt såg jag mig om i tanke att någon hörde mig. Jag var så blyg att jag icke vågade läsa högt,

knappast tala, då någon hörde det. Ja, jag märkte att jag kände mig skygg äfven för denna okritiska församling jag nu hade omkring mig. Men då jag såg huru likgiltiga korna syntes för min läsning, der de nosade efter svamparna mellan buskarna, så tog jag åter mod till mig. Så fortsatte jag hvarje ledig stund under dagens ströftåg. På aftonen kom jag till ett stycke som särskilt talar till de unga. Jag satte mig under en gran på stranden af en liten insjö och läste stycket om och om igen.

Jag kände att jag ej längre kunde uthärda att hafva min själs salighet på spel; jag sjönk ned på mina knän och ropade såsom den som tigger om sitt lif; jag ville icke stiga upp förrän jag fått svar på min bön.

Då jag lugnat mig fann jag att det var nästan mörkt och att boskapen försvunnit. Efter något letande skyndade jag hem och fann att boskapen redan var inne och att mina föräldrar voro oroliga öfver mitt dröjsmål. De gjorde dock ingen anmärkning och inga frågor, de voro den tiden ej ovana att se mitt bleka ansigte bära prägeln af kamp och gråt, och de voro nog grannliga att låta Herren, i hvilkens skola de visste att jag gick, själf utföra sitt verk. För någon tid saknade jag den öfversinnliga fröjd som enligt hvad jag ofta hört, plägar utmärka öfvergången från döden till lifvet, men jag förnam dock en fast tillit till Herren och en ny kraft mot det onda.

Nu började jag läsa de paulinska brefven, och o, hvilka skatter!

Jag läste verserna om och om igen, stundom med häpnad, stundom med en hänförelse så salig att kroppshyddan knappt kunde bära detta. Nu fick jag också den gamla åtrån efter att studera en ny form. Jag måste försöka visa andra vägen till den salighet, hvarav jag redan hade så mycken försmak, men huru skulle jag kunna detta, okunnig och rädd som jag var? Jag måste hafva kunskaper och öfning. Jesu instrucktioner till sina lärjungar, då han sände dem ut, tog jag såsom talade äfven till mig, och Pauli ord: Ve mig, om jag evangelium icke förkunnade, genomborrade mig snarare som ett lagens hot än att det syntes mig innebära ett himmelrikets privilegium.

Om något år återkom likväl mina gamla tvifvel, dock äfven dessa under ny form. Jag hade erfarit evangeliets kraft på mitt hjärta, så att jag egentligen ej kunde tvifla på Guds ords sanning, men de glödande skotten tillfogade mig dock mycken smärta, och under stundom då jag föll ned för att bedja, tyckte jag mig nästan se djefulen hångrina och peka fingrarne; "ser du den narren, som beder till det som ej finns till".

Så fick jag låna en bok om profetiornas fullbordan af Alexander Keith, och så blef jag modig, ty jag hade fått någonting påtagligt att slåss med. Fortsättning i nästa medlemsblad.

EN SANN, GAMMAL ROLIG HISTORIA FRÅN EN BY I STRÖMS KOMMUN.

Så här sade en bondpojke: - 'N Hans att'a far, å'n Pe ått'n mor, å'n Ola bror å je, må sang fyrstämt ått notöm. Å, då let sôm de fineste ôrgelværsk!

HEMBYGDSGÅRDENS SOMMARPROGRAM I STORA DRAG:

28/5 -- Folknykterhetens dag. UNDERHÅLLNING kl.14.

19/6 -- Sedvanligt midsommarrfirande. Strömslaget arrangerar.

" -- KAFÉ Tomten öppnar samma dag.

23/6 -- STUGMÖTEN - sex tisdagskvällar framåt i Storstugan.

26/6 -- SLÖJDMÄSSAN öppnar och pågår t.o.m. 19/7. Samtidigt startar
HEMBYGDSGÅRDENS ÖPPETHÅLLANDE och håller igång t.o.m. 2/8.

27/6 HEMBYGDSDAGEN firas såväl med traditionella som nya inslag.

1/7 STRÖMSKVÄLLAR börjar och blir onsdagarna 1/7, 8/7 och 15/7.
Kulturchefen H.E. Dahlgren ansvarar för dessa festkvällar.

LUNCH-UNDERHÅLLNING! förväntas bli ett välbesökt nyarrangemang
vid- eller i Storstugan, beroende av vädret. Mellan kl. 12-13
vissa veckodagar under sommaren.

"SPÖK-KVÄLL" är tänkt någon gång under slutet av juli med
början i sena kvällen och att pågå till över midnatt med åter-
givande av forna tiders tro på övernaturliga ting. Daga Nyberg.

UTSTÄLLNINGAR är planerade i Storlogen under sommaren, bl.a
en Fäll- och Lapptäcke-utställning.

27/7- HANTVERKSVECKA med slöjdare inom olika områden.

8/8

TILL BYOMBUDEN!

Till den planerade utställningen med Fäll- och Lapptäcken
ombeds Du inventera Din bys tillgångar av täcken och meddela
Kansliet! Telefon: 0670-11232.

Stöd HF:s Hembygdsfond- Byggnadsfond genom penninggävor vid
minnes- och högtidsdagar. Föreningens postgirokonto är
2 43 30-3.

Gävor till lotteriet mottagas tacksamt på kansliet. Tel.
0670-11232.

Anmäl Dig gärna som frivillig arbetskraft på Hembygdsgården
i sommar!

STRÖMSBOKEN

Vår bygds historiebok!